HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

24 aprilie 2008 *

În cauza C-55/06,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Verwaltungsgericht Köln (Germania), prin Decizia din 26 ianuarie 2006, primită de Curte la 2 februarie 2006, în procedura

Arcor AG & Co. KG

împotriva

Bundesrepublik Deutschland,

cu participarea:

Deutsche Telekom AG,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte de cameră, domnul G. Arestis (raportor), doamna R. Silva de Lapuerta, domnii E. Juhász și T. von Danwitz, judecători,

* Limba de procedură: germana.

avocat general: domnul M. Poiares Maduro,
grefier: doamna C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 21 martie 2007,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Arcor AG & Co. KG, de K. Kleinlein, Rechtsanwalt, și de G. Metaxas, dikigoros;

— pentru Bundesrepublik Deutschland, de M. Deutsch, Rechtsanwalt;

— pentru Deutsche Telekom AG, de F. Hölscher și de U. Karpenstein, Rechtsanwälte;

— pentru guvernul german, de domnul M. Lumma și de doamna C. Schulze-Bahr, în calitate de agenți;

— pentru guvernul lituanian, de domnul D. Kriaučiūnas, în calitate de agent;

— pentru guvernul olandez, de doamna H. G. Sevenster și de domnul P. van Ginneken, în calitate de agenți;

— pentru guvernul austriac, de doamna C. Pesendorfer, în calitate de agent;

— pentru guvernul Regatului Unit, de doamna C. Gibbs și de domnul G. Peretz, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii G. Braun și M. Shotter, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 18 iulie 2007,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 1 alineatul (4), a articolului 3 alineatul (3) și a articolului 4 alineatele (1)-(3) din Regulamentul (CE) nr. 2887/2000 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2000 privind accesul neîngrădit la bucla locală (JO L 336, p. 4, Ediție specială, 13/vol. 30, p. 133).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Arcor AG & Co. KG (denumită în continuare „Arcor”), pe de o parte, și Bundesrepublik Deutschland, pe de altă parte, privind o autorizare parțială a tarifelor Deutsche Telekom AG (denumită în continuare „Deutsche Telekom”) pentru accesul la bucla locală.

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

Regulamentul nr. 2887/2000

3 Considerentele (5), (6), (11) și (13)-(15) ale Regulamentului nr. 2887/2000 prevăd următoarele:

„(5) Furnizarea de noi bucle cu fibră optică de capacitate mare direct utilizatorilor majori este o piață specifică, ce se dezvoltă în condiții competitive, cu investiții noi. Prin urmare, prezentul regulament se adresează accesului la buclele locale metalice, fără a aduce atingere obligațiilor naționale privind alte tipuri de acces la infrastructurile locale.

(6) Pentru nou-veniții pe piață, nu ar fi viabilă din punct de vedere economic dublarea în întregime a infrastructurii metalice de acces local, într-un timp rezonabil. Pentru moment, infrastructurile alternative, cum ar fi televiziunea prin cablu, sateliții, buclele locale radio, nu oferă, în general, aceeași funcționalitate sau aceeași densitate de acoperire, deși situațiile din statele membre pot fi diferite.

[…]

(11) Normele privind stabilirea costurilor și a prețurilor pentru buclele locale și facilitățile aferente trebuie să fie transparente, nediscriminatorii și obiective pentru a asigura echitatea. Normele de stabilire a prețurilor trebuie să asigure faptul că furnizorul buclei locale își poate acoperi costurile aferente, plus un venit rezonabil, pentru a asigura dezvoltarea pe termen lung și modernizarea infrastructurii de acces local. Normele de stabilire a prețurilor pentru buclele locale trebuie să încurajeze o concurență echitabilă și durabilă, ținând cont de nevoia de investiții în infrastructuri alternative și să asigure că nu există nicio denaturare a concurenței, în special nicio micșorare a marjei dintre prețurile serviciilor angro și cele cu amănuntul ale operatorilor notificați. În această privință, se consideră importantă consultarea autorităților naționale privind concurența.

[…]

(13) În Recomandarea 2000/417/CE din 25 mai 2000 privind accesul negrupat la bucla locală, permițând furnizarea competitivă a unei game complete de servicii de comunicații electronice, inclusiv multimedia cu bandă largă și internet de mare viteză (JO L 156, p. 44), precum și în Comunicarea din 26 aprilie 2000 (JO C 272, p. 55), Comisia a stabilit îndrumări detaliate pentru sprijinirea autorităților naționale de reglementare privind reglementarea echitabilă pentru diferite forme de acces negrupat la bucla locală.

(14) În conformitate cu principiul subsidiarității prevăzut la articolul 5 din [T]ratatul [CE], obiectivul de a ajunge la un cadru armonizat pentru accesul negrupat la bucla locală pentru a permite furnizarea competitivă a unei infrastructuri de comunicații ieftine, de clasă mondială și a unei game largi de servicii pentru toate firmele și toți cetățenii din Comunitate nu poate fi atins de către statele membre într-o manieră sigură, armonizată și la timpul potrivit și, prin urmare,

poate fi mai bine atins de către Comunitate. În conformitate cu principiul proporționalității prevăzut de articolul respectiv, dispozițiile prezentului regulament nu merg mai departe de ceea ce este necesar pentru a atinge acest obiectiv în acel scop. Acestea sunt adoptate fără a aduce atingere dispozițiilor de drept intern conforme cu legislația comunitară care prevăd măsuri mai detaliate […]

(15) Prezentul regulament completează cadrul de reglementare pentru telecomunicații, în special Directivele 97/33/CE și 98/10/CE. […]"

4 Articolul 1 din acest regulament, intitulat „Scopul și domeniul de aplicare", are următorul cuprins:

„(1) Prezentul regulament are drept scop intensificarea concurenței și stimularea inovațiilor tehnologice pe piața de acces local, prin stabilirea unor condiții armonizate pentru accesul neîngrădit la bucla locală, pentru a favoriza furnizarea competitivă a unei game largi de servicii electronice.

(2) Prezentul regulament se aplică accesului neîngrădit la buclele locale și facilităților aferente ale operatorilor notificați definiți la articolul 2 litera (a).

[…]

(4) Prezentul regulament nu aduce atingere drepturilor statelor membre de a menține sau de a introduce măsuri în conformitate cu legislația comunitară, care conțin dispoziții mai detaliate decât cele prevăzute în prezentul regulament și[/sau]

sunt în afara domeniului de aplicare al prezentului regulament, *inter alia* privind alte tipuri de acces la infrastructurile locale."

5 Potrivit articolului 2 din regulamentul menționat, se aplică următoarele definiții:

„(a) «operator notificat» înseamnă operatori ai rețelelor de telefonie publică fixă care au fost desemnați de către autoritățile lor naționale de reglementare [denumite în continuare «ANR»] ca având o putere de piață semnificativă în furnizarea de rețele și de servicii de telefonie publică fixă, în temeiul anexei I partea 1 la Directiva 97/33/CE sau al Directivei 98/10/CE;

(b) «beneficiar» înseamnă un terț autorizat pe deplin în conformitate cu Directiva 97/13/CE sau care are dreptul să furnizeze servicii de comunicații în temeiul legislației naționale și care îndeplinește condițiile necesare pentru a beneficia de acces neîngrădit la o buclă locală;

(c) «buclă locală» înseamnă circuitul fizic cu conductor dublu torsadat metalic care conectează punctul terminal al rețelei de la locuința abonatului cu repartitorul principal sau o facilitate echivalentă în rețeaua de telefonie publică fixă;

[…]"

6 Articolul 3 din Regulamentul nr. 2887/2000, intitulat „Furnizarea accesului neîngrădit", prevede la alineatele (2) și (3):

„(2) Începând cu 31 decembrie 2000, operatorii notificați trebuie să onoreze cererile rezonabile ale beneficiarilor privind accesul neîngrădit la buclele lor locale și la facilitățile aferente, în condiții transparente, echitabile și nediscriminatorii. Cererile se pot refuza numai pe baza unor criterii obiective legate de fezabilitatea tehnică sau de nevoia de a menține integritatea rețelei. În cazul în care se refuză accesul, partea vătămată poate supune cazul procedurii de soluționare a litigiilor, prevăzută la articolul 4 alineatul (5). Operatorii notificați furnizează beneficiarilor facilități echivalente cu cele furnizate serviciilor proprii sau companiilor lor asociate, în aceleași condiții și termene de execuție.

(3) Fără a aduce atingere articolului 4 alineatul (4), operatorii notificați stabilesc prețurile pentru accesul neîngrădit la bucla locală și la facilități aferente în funcție de costuri."

7 Articolul 4 din acest regulament, intitulat „Controlul [ANR]" [a se citi „Controlul exercitat de [ANR]"], prevede:

„(1) [ANR] garantează că prețurile pentru accesul neîngrădit la bucla locală favorizează o concurență echitabilă și durabilă.

(2) [ANR] este împuternicită:

(a) să impună schimbări în oferta de referință pentru accesul neîngrădit la bucla locală și la facilitățile aferente, inclusiv prețurile, în cazul în care asemenea schimbări sunt justificate și

(b) să ceară operatorilor notificați să furnizeze informații relevante pentru punerea în aplicare a prezentului regulament.

(3) [ANR] poate interveni, în cazuri justificate, din proprie inițiativă pentru a asigura nediscriminarea, concurența echitabilă, eficiența economică și beneficii maxime pentru utilizatori.

(4) Atunci când [ANR] constată că piața de acces local este suficient de competitivă, aceasta va degreva operatorii notificați de obligația prevăzută la articolul 3 alineatul (3) de a-și stabili prețurile în funcție de costuri.

(5) Litigiile între întreprinderi privind problemele incluse în prezentul regulament se supun procedurilor de drept intern de soluționare a litigiilor stabilite în conformitate cu Directiva 97/33/CE și se rezolvă prompt, echitabil și transparent."

Vechiul cadru de reglementare în materie de telecomunicații (denumit în continuare „VCR")

— Directiva 90/387/CEE

8 Conform articolului 1 alineatul (1) din Directiva 90/387/CEE a Consiliului din 28 iunie 1990 de instituire a pieței [interne] a serviciilor de telecomunicații prin punerea în aplicare a operării de rețele deschise (JO L 192, p. 1), astfel cum a fost modificată prin Directiva 97/51/CE a Parlamentului European și a Consiliului din

6 octombrie 1997 (JO L 295, p. 23, denumită în continuare „Directiva 90/387”), aplicabilă la data faptelor din acțiunea principală, aceasta privește armonizarea condițiilor de acces și de utilizare deschise și eficiente în materie de rețele publice de telecomunicații și, dacă este cazul, în materie de servicii publice de telecomunicații.

9 Potrivit articolului 2 punctul (8) din această directivă, noțiunea „condițiile operării de rețele deschise” este definită astfel:

„condițiile […] privind libertatea și eficiența accesului la rețelele publice de telecomunicații și, dacă este cazul, la serviciile publice de telecomunicații, precum și eficiența utilizării acestor rețele și servicii.

Fără a aduce atingere aplicării de la caz la caz a acestor condiții ale operării de rețele deschise, acestea pot cuprinde condiții armonizate privind:

— interfețele tehnice, inclusiv, dacă este cazul, definirea și implementarea punctelor de terminație ale rețelei;

— condițiile de utilizare;

— principiile de tarifare;

— accesul la frecvențe și la numere/adrese/nume, după caz, în conformitate cu cadrul de referință din anexă". [traducere neoficială]

10 Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 90/387 prevede:

„Condițiile privind operarea de rețele deschise trebuie să respecte principiile de bază prevăzute în continuare:

— trebuie să fie întemeiate pe criterii obiective;

— trebuie să fie transparente și trebuie publicate în mod adecvat;

— trebuie să garanteze egalitatea accesului și să fie nediscriminatorii, în conformitate cu dreptul comunitar." [traducere neoficială]

11 Articolul 5a alineatul (3) din directiva menționată prevede următoarele:

„Statele membre garantează existența, la nivel național, a unor mecanisme adecvate care să permită unei părți afectate de o decizie a [ANR] să se adreseze unei instanțe independente de părțile interesate." [traducere neoficială]

12 Directiva 90/387 cuprinde o anexă, denumită „Cadru de referință pentru aplicarea condițiilor de operare de rețele deschise”, al cărei punct 3, privind armonizarea principiilor de tarifare, are următorul cuprins:

„Principiile de tarifare trebuie să respecte principiile prevăzute la articolul 3 alineatul (1).

Acestea presupun în special ca:

— tarifele să se întemeieze pe criterii obiective și, în principiu – în așteptarea unei concurențe efective, care să mențină prețurile la un nivel scăzut, în beneficiul utilizatorilor –, să fie stabilite în funcție de costuri, rămânând în același timp valabil faptul că stabilirea nivelului real de tarifare continuă să aparțină dreptului național și nu este supusă condițiilor de operare de rețele deschise. Atunci când un organism nu mai deține o putere semnificativă pe piața relevantă, ANR competentă poate suspenda cerința de stabilire în funcție de costuri. Unul dintre obiective ar trebui să îl reprezinte definirea de principii de tarifare eficiente în întreaga Comunitate, garantând în același timp un serviciu general pentru toți;

— tarifele trebuie să fie transparente și trebuie publicate în mod adecvat;

— pentru a permite utilizatorilor să aleagă între diferitele elemente ale serviciilor și în limita posibilităților tehnologice, tarifele trebuie să fie suficient de separate, în conformitate cu normele de concurență din tratat. Mai ales, ca regulă

generală, caracteristicile suplimentare introduse pentru furnizarea anumitor servicii complementare specifice trebuie să fie facturate separat de caracteristicile forfetare și de transportul propriu-zis;

— tarifele nu pot fi discriminatorii și trebuie să garanteze egalitatea de tratament, cu excepția cazului în care restricțiile privind acest principiu sunt compatibile cu dreptul comunitar.

Taxele de acces la facilitățile sau la serviciile rețelei trebuie să respecte principiile de tarifare prevăzute mai sus, precum și normele de concurență din tratat. Acestea trebuie să țină seama și de principiul împărțirii echitabile a costului global al facilităților utilizate, de necesitatea ca investițiile să aibă o rată adecvată a profitului și, dacă este cazul, de finanțarea serviciului universal, în conformitate cu dispozițiile Directivei privind interconectarea.

Mai multe tarife diferite pot fi aplicate, în special pentru a ține seama de excedentul de trafic în perioadele de vârf și de lipsa traficului în afara perioadelor de vârf, cu condiția ca diferențele dintre tarife să fie justificabile din punct de vedere comercial și să nu fie contrare principiilor prevăzute de mai sus.” [traducere neoficială]

— Directiva 97/33/CE

13 Directiva 97/33/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 iunie 1997 privind interconectarea în telecomunicații în vederea asigurării unui serviciu și a unei interoperabilități universale prin aplicarea principiilor de furnizare a unei rețele

deschise (FRD) (JO L 199, p. 32), aplicabilă la data faptelor din acțiunea principală, prevede în considerentul (10) următoarele:

„având în vedere că stabilirea tarifelor de interconectare este determinantă pentru structura și intensitatea concurenței la trecerea la o piață liberalizată; că organismele cu putere semnificativă pe piață trebuie să fie în măsură să dovedească faptul că taxele lor de interconectare sunt determinate în funcție de criterii obiective, cu respectarea principiilor transparenței și stabilirii în funcție de costuri, și sunt suficient de diversificate în funcție de elementele rețelelor și ale serviciilor oferite; că publicarea unei liste cu serviciile, tarifele și modalitățile de interconectare sporește transparența necesară și favorizează nediscriminarea; că metodele de tarifare a traficului de interconectare trebuie să fie flexibile și să cuprindă în special o tarifare bazată pe capacitate; că tarifele trebuie să stimuleze productivitatea și să favorizeze intrarea pe piață a unor operatori eficienți și viabili și nu trebuie să fie nici inferioare unui prag stabilit în funcție de costurile marginale pe termen lung și conform metodelor de repartizare și de atribuire a costurilor întemeiate pe costurile reale, nici superioare unui plafon stabilit prin intermediul costului propriu al furnizării interconectării respective; că unele tarife de interconectare întemeiate pe un nivel al prețurilor strâns legat de costurile marginale pe termen lung ale furnizării accesului la interconectare sunt de natură să favorizeze dezvoltarea rapidă a unei piețe deschise și competitive”. [traducere neoficială]

14 Potrivit articolului 1 din Directiva 97/33, aceasta stabilește un cadru de reglementare care asigură interconectarea rețelelor de telecomunicații în Comunitatea Europeană, și în special interoperabilitatea serviciilor, precum și furnizarea unui serviciu universal, într-un mediu deschis și caracterizat de concurența de piață.

15 Potrivit articolului 2 din această directivă, noțiunea „interconectare” este definită drept legătura fizică și logică dintre rețele de telecomunicații utilizate de același organism sau de organisme diferite în scopul de a permite utilizatorilor unui organism comunicarea cu utilizatorii aceluiași organism sau cu cei ai unui alt organism sau accesul la serviciile furnizate de un alt organism.

16 Articolul 7 din directiva menționată, intitulat „Principiile de tarifare a interconectării și sistemul de contabilitate a costurilor”, prevede următoarele:

„[…]

(2) Taxele de interconectare respectă principiile transparenței și stabilirii în funcție de costuri. Sarcina probei privind faptul că taxele sunt determinate în funcție de costurile reale, incluzând un profit rezonabil al investițiilor, incumbă organismului care furnizează interconectarea cu instalațiile sale. […]

(3) [ANR] supraveghează publicarea în conformitate cu articolul 14 alineatul (1) a unei oferte de referință pentru interconectare. Oferta de referință pentru interconectare cuprinde o descriere a ofertelor pentru interconectare, împărțite în diferite elemente, potrivit nevoilor pieței, și modalitățile și condițiile corespunzătoare acestora, inclusiv tarifarea.

Se pot stabili mai multe tarife, modalități și condiții diferite pentru interconectare, pentru diferite categorii de organisme care sunt autorizate să furnizeze rețele și servicii, atunci când aceste diferențe se pot justifica în mod obiectiv pe baza tipului de interconectare furnizat și/sau pe baza condițiilor de acordare a licențelor naționale avute în vedere. [ANR] supraveghează ca aceste diferențe să nu conducă la denaturări în materie de concurență și, în special, ca organismul să aplice tarifele, precum și modalitățile și condițiile de interconectare corespunzătoare la furnizarea unei interconectări pentru propriile sale servicii sau pentru cele ale filialelor sau ale partenerilor săi […]

ANR are opțiunea de a impune modificări ale ofertei de referință pentru interconectare, atunci când acestea sunt justificate.

Anexa IV cuprinde o listă cu exemple de elemente care intră ulterior în elaborarea taxelor de interconectare, a structurilor tarifare și a elementelor de tarifare. Atunci când un organism efectuează modificări ale ofertei de referință pentru interconectare publicate, adaptările impuse de ANR pot avea efect retroactiv, cu începere de la data introducerii modificării.

[…]

(5) Comisia elaborează […] recomandări în materie de sisteme de contabilitate a costurilor și de separare contabilă în domeniul interconectării. [ANR] supraveghează ca sistemele de contabilitate a costurilor utilizate de către organismele avute în vedere să permită punerea în aplicare a cerințelor prezentului articol și să se întemeieze pe documente suficient de detaliate, precum cele indicate în anexa V.

[ANR] asigură faptul că o descriere a sistemului de contabilitate a costurilor, care evidențiază principalele categorii în cadrul cărora sunt grupate costurile și normele aplicate în materie de repartizare a costurilor afectate interconectării, este disponibilă la cerere. Respectarea sistemului de contabilitate a costurilor este verificată de către [ANR] sau de către alt organism competent și independent de organismul de telecomunicații, precum și aprobată de [ANR]. Anual, se publică un atestat de conformitate.

[…]” [traducere neoficială]

17 Anexa IV la Directiva 97/33, intitulată „Lista cu exemple de elemente ale taxelor de interconectare", are următorul cuprins:

„Prin «taxe de interconectare» se înțelege taxele reale care trebuie plătite de părțile interconectate.

Prin «structură tarifară» se înțelege categoriile largi în care sunt împărțite taxele de interconectare, respectiv:

— cheltuielile care permit instalarea interconectării fizice, bazate pe costurile determinate de furnizarea interconectării specifice solicitate (de exemplu, echipamente și facilități specifice, verificarea contabilității);

— costurile de locațiune care acoperă utilizarea permanentă a echipamentelor și a facilităților (întreținerea conexiunii etc.);

— costurile variabile ale serviciilor auxiliare și suplimentare (de exemplu, accesul la serviciile anuarelor, asistența din partea unui specialist în standardizare, colectarea de date, impozitarea, facturarea, serviciile comutate și avansate etc.);

— costurile privind traficul, produse de direcționarea traficului către și dinspre rețeaua interconectată (de exemplu, costurile de comutare și de transmisie), care se pot calcula pe minut și/sau pe baza capacității suplimentare a rețelei, care este necesară.

Prin «elemente de tarifare» se înțelege prețurile stabilite individual pentru fiecare element sau instalație din rețea, furnizate părții conectate.

Tarifele și taxele de interconectare trebuie să respecte principiile stabilirii în funcție de costuri și transparenței, conform articolului 7 alineatul (2).

[…]" [traducere neoficială]

18 În anexa V la Directiva 97/33, intitulată „Sistemul de contabilitate a costurilor pentru interconectare", se menționează, cu titlu de exemplu, câteva elemente care pot intra în sistemul de contabilitate sus-menționat. Această anexă are următorul cuprins:

„Articolul 7 alineatul (5) cuprinde prezentarea detaliată a sistemului de contabilitate a costurilor, iar în lista avută în vedere mai jos se menționează, cu titlu de exemplu, câteva elemente care pot intra în acest sistem de contabilitate.

Publicarea acestor informații este destinată asigurării transparenței calculului taxelor de interconectare, cu scopul ca ceilalți participanți de pe piață să se poată asigura că taxele au fost calculate în mod echitabil și corect.

Acest obiectiv trebuie luat în considerare atunci când [ANR] și organismele avute în vedere stabilesc gradul de precizie al informațiilor publicate.

Lista vizată mai jos indică elementele care trebuie să apară în informațiile publicate.

1) Costul standard utilizat

De exemplu, costuri repartizate integral, costuri marginale medii pe termen lung, cheltuieli marginale, cheltuieli pentru prestații unice, cheltuieli directe integrate etc.,

inclusiv baza sau bazele de costuri utilizate,

respectiv

costurile deja suportate (întemeiate pe cheltuielile efective realizate pentru echipamente și sisteme) sau costurile previzionale (întemeiate pe o estimare a cheltuielilor pentru înlocuirea echipamentelor sau a sistemelor).

2) Elemente de cost integrate în tariful de interconectare

Indicarea tuturor elementelor de cost distincte care constituie împreună taxa de interconectare, inclusiv profitul.

3) Gradele și metodele de repartizare a costurilor, în special tratamentul cheltuielilor asociate și comune

Detalii privind gradul de analiză a cheltuielilor directe, precum și gradul și metoda de integrare în taxele de interconectare a cheltuielilor asociate și a celor comune.

4) Convenții contabile

Reprezintă convențiile contabile utilizate pentru tratamentul costurilor ce acoperă:

— termenul de amortizare a principalelor categorii de active imobilizate (de exemplu, terenuri, clădiri, echipamente etc.);

— tratamentul rezervat celorlalte cheltuieli mari, considerate venituri sau costuri de capital (de exemplu, software și sisteme informatice, cercetare și dezvoltare, prospecții comerciale, construcție directă și indirectă, reparații și întreținere, cheltuieli financiare etc.).

[…]” [traducere neoficială]

— Directiva 98/10/CE

19 Directiva 98/10/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 1998 privind aplicarea furnizării unei rețele deschise (FRD) la telefonia vocală și la serviciul universal pentru telecomunicații într-un mediu competitiv (JO L 101, p. 24), aplicabilă la data faptelor din acțiunea principală, are ca obiect, conform articolului 1, armonizarea condițiilor care asigură accesul deschis și eficient la rețelele publice de telefonie fixă și la serviciile publice de telefonie fixă, precum și armonizarea condițiilor de utilizare a acestora într-un mediu caracterizat prin piețe deschise și concurențiale, în conformitate cu principiile de furnizare a unei rețele deschise.

20 Articolul 17 din această directivă, intitulat „Principii de tarifare”, prevede:

„[…]

(2) Tarifele de utilizare a rețelei publice de telefonie fixă și a serviciilor publice de telefonie fixă respectă principiile fundamentale de orientare în funcție de costuri, prevăzute în anexa […] la Directiva 90/387/CEE.

(3) Fără a aduce atingere articolului 7 alineatul (3) din Directiva 97/33/CE privind interconectarea, tarifele de acces la rețeaua publică de telefonie fixă și de utilizare a acesteia sunt independente de tipul de aplicație pe care o folosesc utilizatorii, cu excepția situației în care aceștia solicită servicii sau prestări suplimentare de servicii diferite.

[…]” [traducere neoficială]

21 Articolul 18 din directiva menționată, intitulat „Principii de contabilitate a costurilor”, prevede la alineatele (1) și (2):

„(1) Statele membre garantează că, atunci când unele organisme sunt obligate să respecte principiul stabilirii tarifelor în funcție de costuri conform articolului 17, sistemele de contabilitate a costurilor aplicate de aceste organisme sunt adecvate în vederea aplicării articolului 17 și că această conformitate cu sistemele respective este controlată de un organism competent independent de aceste organisme. [ANR] asigură publicarea anuală a unei declarații de conformitate.

(2) [ANR] supraveghează punerea la dispoziție la cerere a unei descrieri a sistemelor de contabilitate a costurilor prevăzute la alineatul (1), care cuprinde categoriile principale în care sunt grupate costurile, precum și normele de repartizare a costurilor utilizate pentru serviciile de telefonie vocală. [ANR] transmit Comisiei, la cerere, informații privind sistemul de contabilitate a costurilor aplicat de către organismele menționate.” [traducere neoficială]

— Recomandarea 98/195/CE

22 La 8 ianuarie 1998, Comisia a adoptat Recomandarea 98/195/CE privind interconectarea pe piața liberalizată a telecomunicațiilor (Partea 1 – Stabilirea prețului de interconectare) (JO L 73, p. 42).

— Recomandarea 98/322/CE

23 La 8 aprilie 1998, Comisia a adoptat, în temeiul articolului 7 alineatul (5) din Directiva 97/33, Recomandarea 98/322/CE privind interconectarea într-o piață liberalizată a telecomunicațiilor (Partea a 2-a — Contabilitatea separată și contabilizarea costurilor) (JO L 141, p. 6).

— Recomandarea 2000/417/CE

24 La 25 mai 2000, Comisia a adoptat Recomandarea 2000/417/CE privind accesul negrupat la bucla locală, permițând furnizarea competitivă a unei game complete de servicii de comunicații electronice, inclusiv multimedia cu bandă largă și internet de mare viteză (JO L 156, p. 44).

— Comunicarea privind accesul necondiționat la bucla locală

25 La 23 septembrie 2000, Comisia a publicat Comunicarea 2000/C 272/10 „Acces necondiționat la bucla locală: permiterea furnizării competitive a unei game complete de servicii de comunicații electronice, inclusiv servicii multimedia în bandă largă și servicii de acces la internet de mare viteză”.

Noul cadru de reglementare

26 La 7 martie 2002, Parlamentul European și Consiliul au adoptat patru directive, care alcătuiesc noul cadru de reglementare a comunicațiilor electronice (denumit în continuare „NCR”), respectiv Directiva 2002/19/CE privind accesul la rețelele de comunicații electronice și la infrastructura asociată, precum și interconectarea

acestora (Directiva privind accesul) (JO L 108, p. 7, Ediție specială, 13/vol. 35, p. 169), Directiva 2002/20/CE privind autorizarea rețelelor și serviciilor de comunicații electronice (Directiva privind autorizarea) (JO L 108, p. 21, Ediție specială, 13/vol. 35, p. 183), Directiva 2002/21/CE privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (directivă-cadru) (JO L 108, p. 33, Ediție specială, 13/vol. 35, p. 195) și Directiva 2002/22/CE privind serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile electronice de comunicații (Directiva privind serviciul universal (JO L 108, p. 51, Ediție specială, 13/vol. 35, p. 213).

27 Articolul 26 și articolul 28 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva 2002/21 abrogă, printre altele, Directiva 90/387, Directiva 97/33 și Directiva 98/10, cu efect de la 25 iulie 2003.

28 Potrivit articolului 19 din Directiva 2002/19, articolului 19 din Directiva 2002/20, articolului 29 din Directiva 2002/21, precum și potrivit articolului 39 din Directiva 2002/22, aceste directive intră în vigoare la data publicării în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene*, în speță la 24 aprilie 2002.

Reglementarea națională

Legea privind telecomunicațiile

29 Articolul 24 din Legea din 25 iulie 1996 privind telecomunicațiile (Telekommunikationsgesetz) (BGBl. 1996 I, p. 1120, denumită în continuare „TKG 1996”), în versiunea aplicabilă în acțiunea principală, prevede:

„(1) Tarifele trebuie stabilite în funcție de costurile unei prestări de servicii eficiente și trebuie să fie conforme cerințelor de la alineatul (2). […]

(2) Tarifele nu pot:

1. să includă suplimente care pot fi impuse numai ca urmare a poziției dominante a unui furnizor pe piața relevantă a telecomunicațiilor, conform articolului 19 din Legea împotriva restrângerii concurenței;

2. să includă reduceri care restrâng posibilitățile concurențiale ale altor întreprinderi pe piața telecomunicațiilor și

3. să acorde avantaje anumitor operatori în raport cu alți operatori care recurg la servicii de telecomunicații echivalente sau similare pe piața relevantă a telecomunicațiilor,

cu excepția cazului în care se demonstrează existența unui motiv obiectiv care justifică acest lucru."

30 Articolul 27 alineatul (1) din TKG 1996 prevede că ANR autorizează tarifele fie pe baza costurilor unei prestări de servicii eficiente pentru fiecare prestare, fie pe baza nivelului, stabilit de către aceasta, al ratelor de evoluție medii ale tarifelor care trebuie plătite pentru un pachet de servicii. Alineatul (4) al aceluiași articol împuternicește guvernul federal să precizeze, prin intermediul unor regulamente, regimul tipurilor de autorizații și să stabilească în ce condiții ANR trebuie să decidă care dintre procedurile prevăzute la alineatul (1) al articolului menționat este aplicabilă.

Regulamentul privind reglementarea tarifară

31 Regulamentul privind reglementarea tarifară în domeniul telecomunicațiilor din 1 octombrie 1996 (Telekommunikations-Entgeltregulierungsverordnung) (BGBl. 1996 I, p. 1492, denumit în continuare „TEntgV") cuprinde, între altele, următoarele dispoziții:

„Articolul 2

(1) Întreprinderea care a prezentat cererea de autorizare tarifară prevăzută la articolul 27 alineatul (1) din TKG [1996] trebuie să furnizeze următoarele documente referitoare la prestarea avută în vedere în fiecare caz:

1. o descriere detaliată a prestării, care include date privind calitatea acesteia, precum și un proiect al condițiilor generale,

2. date privind cifra de afaceri realizată în cursul ultimilor cinci ani, precum și privind cifra de afaceri anticipată pentru anul în care s-a formulat cererea și pentru următorii patru ani;

3. date privind volumul de vânzări și, dacă este posibil, privind elasticitatea prețurilor cererii în perioada menționată la punctul 2,

4. date privind evoluția diferitelor costuri prevăzute la alineatul (2) (documente justificative ale costurilor) și evoluția marjelor privind costurile variabile în perioada menționată la punctul 2,

5. date privind impactul financiar pentru clientelă, referitoare în special la structura cererii clienților privați și comerciali, precum și pentru concurenții care primesc prestarea drept prestare prealabilă și

6. în caz de diferențiere a tarifelor, date privind efectele pentru grupurile de utilizatori afectate de diferențiere, precum și o justificare obiectivă a diferențierii avute în vedere.

(2) Documentele justificative ale costurilor menționate la alineatul (1) punctul 4 cuprind costurile care pot fi imputate direct prestării (costurile directe) și costurile care nu sunt direct imputabile (costurile comune). În ceea ce privește costurile comune, trebuie precizat și explicat modul în care acestea sunt imputate în raport cu diferite prestații. Pentru efectuarea acestei imputări, întreprinderea care a depus cererea trebuie să ia în considerare criteriile stabilite prin directivele Consiliului adoptate în temeiul articolului 6 din Directiva 90/387/CEE a Consiliului din 28 iunie 1990 de instituire a pieței comune a serviciilor de telecomunicații prin punerea în aplicare a operării de rețele deschise […]. Documentele justificative ale costurilor menționate în prima teză trebuie să precizeze de asemenea:

1. metoda de evaluare a costurilor,

2. valoarea cheltuielilor privind personalul, a amortizărilor, a cheltuielilor financiare aferente capitalului investit, a cheltuielilor materiale,

3. utilizarea capacității estimate și realizate în perioada de referință și

4. valorile care servesc drept bază de calcul al costurilor efectuate în legătură cu prestarea, inclusiv prețurile aferente, în special părțile din rețeaua publică de telecomunicații și costurile de utilizare a acestor părți.

(3) [ANR] poate refuza o cerere de autorizare tarifară atunci când întreprinderea nu furnizează în totalitate documentele menționate la alineatele (1) și (2).

Articolul 3

(1) [ANR] are obligația de a analiza documentele justificative furnizate de întreprinderea solicitantă pentru a determina dacă și în ce măsură tarifele solicitate sunt stabilite în funcție de costurile unei prestări de servicii eficiente în sensul alineatului (2).

(2) Costurile unei prestări de servicii eficiente rezultă din costurile suplimentare pe termen lung ale prestării și dintr-un supliment rezonabil pentru costurile comune independente de volumul prestării, incluzând, în fiecare caz, un profit rezonabil al capitalului investit, în măsura în care aceste costuri sunt necesare pentru această prestare.

(3) În cadrul analizei prevăzute la alineatul (1), [ANR] va trebui, în plus, să utilizeze în special, cu titlu comparativ, prețurile și costurile întreprinderilor care oferă prestări de aceeași natură pe piețe similare în condiții de concurență. În această privință, trebuie luate în considerare particularitățile piețelor de referință.

(4) În măsura în care costurile justificate conform articolului 2 alineatul (2) depășesc costurile prestării de servicii eficiente potrivit alineatul (2), acestea sunt considerate cheltuieli care nu sunt necesare în vederea unei prestări de servicii eficiente. Aceste cheltuieli, precum și alte cheltuieli neutre, nu sunt luate în considerare în cadrul autorizării tarifare decât în măsura în care – și cât timp – există o obligație legală în acest scop ori întreprinderea solicitantă furnizează o altă justificare obiectivă."

Acțiunea principală și întrebările preliminare

32 Deutsche Telekom este un operator notificat de rețea telefonică publică fixă în sensul Regulamentului nr. 2887/2000.

33 Arcor, fostă Mannesmann Arcor AG & Co, este un beneficiar în sensul aceluiași regulament și, în această calitate, furnizează în special conexiuni telefonice ISDN către clienții finali. Aceste conexiuni pot fi totuși utilizate doar dacă Arcor posedă acces neîngrădit la bucla locală corespunzătoare în rețeaua de telecomunicații a Deutsche Telekom.

34 Astfel cum rezultă din decizia de trimitere, la 30 septembrie 1998, Arcor a încheiat cu Deutsche Telekom un prim contract privind accesul neîngrădit la buclele locale ale acesteia din urmă.

35 La 8 martie 1999, Arcor a introdus la Comisie o plângere întemeiată pe articolul 86 din Tratatul CE (devenit articolul 82 CE) împotriva Deutsche Telekom, privind prețurile facturate de aceasta pentru accesul la rețelele sale locale, fiecare dintre acestea cuprinzând mai multe bucle locale către abonați.

36 Prin Decizia din 30 martie 2001, rectificată la 17 aprilie 2001, ANR, respectiv Bundesnetzagentur (Agenția Federală pentru Electricitate, Gaz, Telecomunicații, Poștă și Căi Ferate), a autorizat în parte tarifele Deutsche Telekom pentru accesul neîngrădit la bucla sa locală (abonament lunar pentru utilizarea liniei, taxe unice de instalare și de reziliere) începând de la 1 aprilie 2001, aceste tarife cuprinzând numeroase variante de acces la prețuri diferite. Potrivit deciziei de trimitere, în ceea ce privește abonamentul lunar, autorizația expira la 31 martie 2003, iar pentru restul tarifelor, cel târziu la 31 martie 2002.

37 La 30 aprilie 2001, Arcor a introdus o acțiune la instanța competentă, prin care a solicitat anularea parțială a deciziei de autorizare sus-menționate pentru motivul că tarifele autorizate sunt prea ridicate. În această privință, Arcor arată în special că valoarea investiției pe care o constituie bucla locală a fost evaluată în mod eronat prin aplicarea modelului analitic al costurilor și a metodei anuităților și prin neluarea în considerare a altor costuri și cheltuieli. Potrivit Arcor, această evaluare nu a permis calcularea tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală pe baza costurilor rețelei existente, ci pe baza unor costuri fictive, aferente instalării unei noi rețele locale.

38 Prin Decizia 2003/707/CE a Comisiei din 21 mai 2003 privind o procedură de aplicare a articolului 82 CE (cauzele COMP/C-1/37.451, 37.578, 37.579 – Deutsche Telekom AG) (JO L 263, p. 9), Deutsche Telekom i s-a aplicat o amendă în cuantum de 12,6 milioane de euro pentru încălcări ale dispozițiilor articolului 82 litera (a) CE, pe care aceasta le-a săvârșit prin perceperea de tarife inechitabile pentru instalarea și abonamentul lunar privind accesul concurenților și al abonaților acesteia la bucla sa

locală, constituind astfel un obstacol considerabil în calea concurenței pe piața accesului la bucla locală.

39 În aceste condiții, Verwaltungsgericht Köln a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 1 alineatul (4) din Regulamentul […] nr. 2887/2000 trebuie interpretat în sensul că respectivele condiții privind stabilirea în funcție de costuri de la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat constituie cerințe minime, în sensul că legislația națională a statelor membre nu se poate îndepărta de acest nivel în detrimentul beneficiarilor?

2) Cerința privind stabilirea în funcție de costuri prevăzută la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul […] nr. 2887/2000 include și dobânzile și amortizările calculate?

3) În cazul unui răspuns afirmativ la cea de a doua întrebare:

a) Baza de calcul al acestor dobânzi și al acestor amortizări este constituită din valoarea de înlocuire a activelor după deducerea amortizărilor deja efectuate anterior datei evaluării sau exclusiv din valoarea actuală de înlocuire, exprimată sub forma prețului curent la data evaluării?

b) Costurile stabilite drept bază de calcul al dobânzilor și al amortizărilor calculate, în special costurile care nu pot fi imputate direct prestării (costurile comune), trebuie justificate în toate cazurile prin documente clare ale operatorului notificat?

c) În cazul unui răspuns negativ în totalitate sau în parte la [cea de a treia] întrebare [litera] b):

Aceste costuri pot fi atunci justificate prin intermediul unei evaluări întemeiate pe un model analitic al costurilor?

Care sunt cerințele metodologice și alte cerințe de conținut pe care trebuie să le îndeplinească această evaluare alternativă?

d) Cu ocazia analizării stabilirii în funcție de costuri, [ANR], în cadrul atribuțiilor care îi sunt conferite în temeiul articolului 4 alineatele (1)-(3) din Regulamentul […] nr. 2887/2000, dispune de «marje de apreciere» care să nu fie supuse decât unui control jurisdicțional limitat?

e) În cazul unui răspuns afirmativ la [cea de a treia] întrebare [litera] d):

Aceste marje de apreciere privesc în special și metoda de calcul al costurilor, precum și problemele referitoare la stabilirea dobânzilor calculate (pentru capitalurile împrumutate și/sau pentru capitalurile proprii) și a perioadelor rezonabile de amortizare?

Care sunt limitele acestor marje de apreciere?

f) Cerințele privind stabilirea în funcție de costuri contribuie cel puțin și la protecția drepturilor concurenților, în calitate de beneficiari, astfel încât acești concurenți pot contesta în justiție tarifele de acces care nu sunt stabilite în funcție de costuri?

g) Operatorul notificat suportă dezavantajul de a fi în imposibilitatea de a justifica costurile (sarcina probei) atunci când acestea nu pot fi stabilite, în totalitate sau în parte, în cursul procedurii de control prevăzute la articolul 4 din Regulamentul […] nr. 2887/2000 sau în cursul procedurii jurisdicționale subsecvente?

h) În cazul unui răspuns afirmativ [la cea de a treia] întrebare [literele] f) și g):

Sarcina probei privind stabilirea în funcție de costuri incumbă și operatorului notificat, atunci când un concurent formulează, în calitatea sa de beneficiar, o acțiune împotriva unei autorizații eliberate de autoritatea de reglementare în temeiul legislației naționale, pentru motivul că tarifele pentru acces autorizate sunt prea ridicate deoarece nu sunt stabilite în funcție de costuri?"

Cu privire la întrebările preliminare

40 Prin intermediul unei serii de întrebări, instanța de trimitere solicită Curții interpretarea mai multor dispoziții din Regulamentul nr. 2887/2000 și, în particular, a celor referitoare la principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri.

41 Astfel cum rezultă din decizia de trimitere, întrebările adresate conturează patru probleme distincte.

42 Prima întrebare se referă la definiția principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, astfel cum este prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000.

43 A doua întrebare are în vedere domeniul de aplicare al acestui principiu, în lumina dispozițiilor prevăzute la articolul 1 alineatul (4) din același regulament.

44 A treia întrebare privește puterea de apreciere a ANR în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri.

45 A patra și ultima întrebare se referă la aspecte procedurale și în special la controlul jurisdicțional, atunci când este necesară aplicarea respectivului principiu.

46 În consecință, pe această bază trebuie să se răspundă la întrebările adresate de instanța de trimitere.

Cu privire la a doua întrebare și la a treia întrebare literele a)-c), privind definiția principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri

47 Instanța de trimitere nu solicită expres definirea principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală și la facilități aferente în funcție de costuri, astfel

cum este prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000, ci, prin intermediul celei de a doua întrebări, solicită Curții să se pronunțe cu privire la costurile care trebuie luate în considerare în vederea stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală, prin intermediul celei de a treia întrebări litera a), solicită Curții să se pronunțe cu privire la baza de calcul al acestor costuri, iar prin intermediul celei de a treia întrebări literele b) și c), solicită Curții să se pronunțe cu privire la justificarea respectivelor costuri.

48 Înainte de a răspunde la întrebările sus-menționate, trebuie să se constate că Regulamentul nr. 2887/2000 nu cuprinde nicio definiție a principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri.

49 Într-adevăr, astfel cum rezultă din articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000, acesta din urmă se limitează la o formulare generală, potrivit căreia operatorii notificați stabilesc prețurile pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri.

50 În aceste condiții, trebuie analizat dacă există indicații referitoare la principiul stabilirii tarifelor în funcție de costuri în directivele aparținând VCR și în special în Directiva 97/33 și în Directiva 98/10, aplicabile acțiunii principale, pe care Regulamentul nr. 2887/2000 urmărește să le completeze, în conformitate cu considerentul (15).

51 În această privință, trebuie constatat că, în mod general, principiul stabilirii tarifelor în funcție de costuri apare în mai multe directive aparținând VCR, precum Directiva 97/33 și Directiva 98/10.

52 Într-adevăr, articolul 7 alineatul (2) din Directiva 97/33, care se referă nu la tarife, ci la taxele de interconectare, indică faptul că acestea din urmă respectă principiile transparenței și stabilirii în funcție de costuri.

53 În ce privește articolul 17 alineatul (2) din Directiva 98/10, acesta prevede că tarifele de utilizare a rețelei publice de telefonie fixă și a serviciilor publice de telefonie fixă respectă principiile fundamentale de orientare în funcție de costuri, prevăzute în anexa la Directiva 90/387.

54 În această privință, punctul 3 al doilea paragraf din respectiva anexă prevede că tarifele trebuie să fie întemeiate pe criterii obiective și, în principiu, să fie stabilite în funcție de costuri.

55 Cu toate acestea, trebuie să se constate că, exceptând câteva precizări din jurisprudență referitoare strict la noțiunea anumitor costuri (a se vedea Hotărârea din 6 decembrie 2001, Comisia/Franța, C-146/00, Rec., p. I-9767, Hotărârea din 25 noiembrie 2004, KPN Telecom, C-109/03, Rec., p. I-11273, și Hotărârea din 13 iulie 2006, Mobistar, C-438/04, Rec., p. I-6675), directivele sus-menționate nu oferă nicio definiție a principiului stabilirii tarifelor în funcție de costuri.

56 Rezultă din cele de mai sus că, la nivel general, în diferite domenii din sectorul telecomunicațiilor, dreptul comunitar prevede principiul stabilirii tarifelor sau a prețurilor în funcție de costuri, însă fără a-i preciza conținutul în fiecare dintre domeniile avute în vedere, respectiv în domeniul interconectării, al telefoniei vocale sau al buclei locale.

57 În aceste condiții, pentru a defini principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, trebuie să se țină seama nu numai de termenii acestuia, ci și de contextul său și de obiectivele urmărite de reglementarea care îl prevede.

58 În această privință, trebuie amintit în primul rând că, potrivit considerentului (7) al Regulamentului nr. 2887/2000, accesul neîngrădit la bucla locală permite noilor operatori să concureze cu operatorii notificați în oferirea de servicii de transmisii de date cu viteză mare pentru acces continuu la internet și pentru aplicații multimedia bazate pe tehnologia liniei digitale pentru abonat.

59 În plus, în conformitate cu articolul 1 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2887/2000, acesta are drept scop intensificarea concurenței prin stabilirea unor condiții armonizate pentru accesul neîngrădit la bucla locală, pentru a favoriza furnizarea competitivă a unei game largi de servicii electronice.

60 Cu toate acestea, respectivul regulament nu prevede, în acest scop, un principiu potrivit căruia tarifele pentru accesul neîngrădit la bucla locală ar fi stabilite liber, potrivit logicii unei piețe concurențiale deschise, prin regulile cererii și ofertei.

61 Într-adevăr, astfel cum rezultă din termenii folosiți la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000, tarifele sunt stabilite de către operatorul notificat nu în funcție de libera concurență, ci în funcție de costurile suportate de acesta.

62 În această privință, trebuie precizat că articolul 4 alineatul (4) din același regulament prevede că, atunci când ANR constată că piața de acces local este suficient de competitivă, aceasta va degreva operatorii notificați de obligația de a-și stabili tarifele în funcție de costuri.

63 În acest sens, și la articolul 1 alineatul (6) din Recomandarea 2000/417, menționată în considerentul (13) al Regulamentului nr. 2887/2000, Comisia precizează că, atât timp cât concurența în cadrul rețelei de acces local nu este suficientă pentru împiedicarea stabilirii de tarife excesiv de ridicate pentru accesul neîngrădit la bucla locală, se recomandă stabilirea acestor tarife în conformitate cu principiul stabilirii în funcție de costuri.

64 În consecință, principiul de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000 nu respectă normele unei piețe concurențiale deschise, condusă de regulile cererii și ofertei. În schimb, acest principiu impune operatorilor notificați obligația de a-și stabili tarifele pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, pe un termen determinat și în scopul de a permite o deschidere treptată către concurență a pieței respective.

65 În al doilea rând, din considerentul (11) al Regulamentului nr. 2887/2000 coroborat cu articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat rezultă că, pentru accesul neîngrădit la bucla locală, tarifele trebuie stabilite în funcție de costuri, în sensul că normele de stabilire a prețurilor trebuie să asigure faptul că furnizorul buclei locale, în speță operatorul notificat, Deutsche Telekom, își poate acoperi costurile aferente deja suportate.

66 Rezultă din aceste dispoziții că norma de tarifare prevăzută la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000 impune că, la stabilirea tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla sa locală, operatorul notificat trebuie să ia în considerare elemente cantitative care sunt în raport cu costurile pe care le-a suportat pentru instalarea acestei bucle.

67 În al treilea rând și astfel cum rezultă și din considerentul (11) al Regulamentului nr. 2887/2000, operatorul notificat trebuie să obțină din stabilirea tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla sa locală un venit rezonabil pentru a asigura dezvoltarea pe termen lung și modernizarea infrastructurii de acces local.

68 Prin urmare, în cadrul accesului neîngrădit la bucla locală, principiul de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000 permite operatorului notificat perceperea unei remunerații de la ceilalți operatori de telecomunicații care să îi permită cel puțin garantarea funcționării în bune condiții a infrastructurilor locale în cazul accesului neîngrădit la acestea.

69 Din considerațiile anterioare rezultă că principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000, se interpretează ca obligație impusă operatorilor notificați, în cadrul deschiderii treptate către concurență a pieței telecomunicațiilor, de a stabili aceste tarife în funcție de costurile suportate pentru instalarea buclei locale, obținând în același timp din stabilirea tarifelor menționate un venit rezonabil pentru a permite dezvoltarea pe termen lung și modernizarea infrastructurilor de telecomunicații existente.

Cu privire la a doua întrebare, referitoare la costuri

70 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că Regulamentul nr. 2887/2000 nu cuprinde nicio dispoziție care să precizeze costurile care trebuie luate în considerare atunci când operatorul notificat propune tarife pentru accesul neîngrădit la bucla sa locală.

71 Totuși, astfel cum s-a arătat în special la punctul 67 din prezenta hotărâre, din coroborarea considerentului (11) al Regulamentului nr. 2887/2000 cu articolul 3 alineatul (3) din acest regulament rezultă că operatorul notificat propune tarifele pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costurile deja suportate pentru instalarea rețelei locale, iar prin remunerația percepută, asigură viabilitatea economică a respectivei rețele.

72 Din aceste dispoziții rezultă că, în vederea furnizării unui acces neîngrădit la bucla sa locală celorlalți operatori de telecomunicații, operatorul notificat reflectă costurile legate de investițiile efectuate în special în tarifele propuse. În consecință, pentru stabilirea tarifelor de acces neîngrădit la bucla locală, trebuie luate în considerare costurile pe care operatorul notificat a trebuit să le suporte în cadrul investițiilor efectuate pentru instalarea infrastructurilor sale locale.

73 Această concluzie este confirmată, în primul rând, prin anexa IV la Directiva 97/33, care se referă cu titlu de exemplu la elemente ale taxei de interconectare, respectiv la taxele reale care trebuie plătite de părțile interconectate. În această anexă se menționează în special cheltuielile aferente instalării interconectării fizice, costurile de locațiune aferente utilizării permanente de echipamente și de resurse, costurile variabile privind servicii auxiliare și suplimentare, precum și costurile legate de trafic.

74 În acest cadru, anexa V la aceeași directivă cuprinde, în al doilea rând și cu titlu de exemplu, o listă de costuri care trebuie luate în considerare în cadrul stabilirii taxelor de interconectare și care se raportează la investițiile efectuate, precum, în special, costurile întemeiate pe cheltuielile efectuate pentru echipamente și pentru sistemul de interconectare.

75 În aceste condiții, instanța de trimitere solicită Curții să stabilească dacă dobânzile și amortizările calculate fac parte din costurile care trebuie luate în considerare la stabilirea tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală, în conformitate cu principiul prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000.

76 Chiar dacă instanța de trimitere face referire în întrebarea sa, în mod general, la dobânzile și la amortizările calculate, din decizia de trimitere, din contextul acțiunii

principale și din observațiile prezentate Curții rezultă că trebuie analizat, în esență, dacă dobânzile legate de capitalul investit, precum și amortizările activelor imobilizate utilizate pentru instalarea infrastructurilor locale de telecomunicații fac parte din categoria de costuri menționată.

77 În ceea ce privește dobânzile legate de capitalul investit, este vorba despre costurile care trebuie luate în considerare în scopul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală potrivit principiului prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000. Într-adevăr, aceste costuri reprezintă venitul produs de acest capital dacă nu ar fi fost investit în bucla locală.

78 Același raționament este aplicabil și în cazul dobânzilor aferente împrumuturilor, care reprezintă, în realitate, costul îndatorării în vederea investițiilor efectuate pentru instalarea buclei locale.

79 În ceea ce privește amortizările activelor imobilizate utilizate pentru realizarea rețelei locale, trebuie să se constate că luarea în considerare a acestor amortizări permite aprecierea scăderii valorii reale a acestor active și constituie un cost pentru operatorul notificat.

80 În această privință, trebuie precizat că respectivele amortizări se raportează la investițiile efectuate de operatorul notificat în vederea instalării buclei locale și, în consecință, intră în categoria costurilor de exploatare care trebuie luate în considerare în conformitate cu principiul de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000.

81 Pe de altă parte, această constatare este confirmată prin anexa V la Directiva 97/33, care prevede că printre elementele care pot face parte din sistemul de contabilitate a costurilor se numără în special convențiile contabile utilizate pentru tratamentul costurilor aferente termenului de amortizare a principalelor categorii de active imobilizate.

82 Tot în acest sens, Recomandarea 98/322, a cărei anexă referitoare la liniile directoare privind aplicarea separării contabile menționează, la punctul 4, cheltuielile de exploatare ale operatorilor, include amortizările în rândul cheltuielilor, în consecință, în rândul costurilor suportate.

83 Același punct din anexa la Recomandarea 98/322 menționează și procedura de imputare a costurilor, prezentată la punctul 3 din această anexă, precizând că această procedură este valabilă pentru cheltuielile de exploatare, precum și pentru cheltuielile de investiții și, în această privință, se menționează expres la acest punct că amortizările constituie o categorie de cheltuieli de exploatare.

84 Rezultă din toate aceste considerații că trebuie să se răspundă la a doua întrebare că dobânzile legate de capitalurile investite și amortizările activelor imobilizate utilizate pentru instalarea buclei locale fac parte din costurile care trebuie luate în considerare în conformitate cu principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000.

Cu privire la a treia întrebare litera a), referitoare la baza de calcul al costurilor

85 Instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe cu privire la problema dacă baza de calcul al costurilor care trebuie să fie luate în considerare în cadrul stabilirii tarifelor

pentru accesul neîngrădit la bucla locală este reprezentată de valoarea de înlocuire a activelor după deducerea amortizărilor deja efectuate anterior datei evaluării sau este reprezentată exclusiv de valoarea actuală de înlocuire, exprimată în prețuri curente la data evaluării.

86 Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă baza de calcul al costurilor trebuie întemeiată pe costurile pe care le presupune construcția integrală de către un operator, altul decât operatorul notificat, a unei noi infrastructuri locale de acces pentru furnizarea de servicii de telecomunicații echivalente (denumite în continuare „cost curent") sau pe costurile suportate în realitate de operatorul notificat, cu luarea în considerare a amortizărilor deja efectuate (denumite în continuare „costul istoric").

87 Trebuie constatat de la bun început că Regulamentul nr. 2887/2000 nu cuprinde niciun element privind baza de calcul al costurilor care trebuie luate în considerare în cadrul stabilirii tarifelor de acces neîngrădit la bucla locală.

88 În aceste condiții, trebuie analizat dacă Directiva 97/33 și Directiva 98/10, pe care Regulamentul nr. 2887/2000 urmărește să le completeze, cuprind indicații cu privire la acest subiect.

89 În primul rând, în această privință, Deutsche Telekom, guvernul german și Bundesrepublik Deutschland, în calitate de parte în acțiunea principală, susțin că, în pofida lipsei indicațiilor din Regulamentul nr. 2887/2000 și din directivele aparținând VCR aplicabile în cauza principală, există indicații semnificative potrivit cărora legiuitorul comunitar a optat în favoarea unei metode de calcul întemeiate pe costurile curente.

90 Indicațiile în acest sens ar decurge, în primul rând, de la punctul 6 din Recomandarea 98/195, care prevede că imputarea costurilor pe baza ramurilor de activitate ține seama de costurile curente mai degrabă decât de costurile istorice. Rezultă din același punct din această recomandare și că ANR impun operatorilor lor notificați termene de punere în aplicare a unor noi sisteme de contabilitate a costurilor bazate pe costurile curente, atunci când astfel de sisteme nu sunt încă implementate.

91 În al doilea rând, același lucru s-ar putea deduce de la punctul 4 din Recomandarea 98/322, care prevede că evaluarea activelor de rețea la valoarea prospectivă sau actuală a unui operator eficient este un element esențial al metodei contabile bazate pe costuri curente.

92 În acest context, în al treilea rând, Recomandarea 2000/417 confirmă indicațiile citate anterior, prevăzând la articolul 1 alineatul (6) că, în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, ca regulă generală, costurile curente sunt cele care trebuie luate în considerare, respectiv costurile pe care le presupune, la momentul evaluării rețelei, construirea unei infrastructuri moderne, echivalente și eficace și furnizarea acestui tip de serviciu.

93 În acest sens, în al patrulea rând, Comunicarea 2000/C 272/10 se referă, la punctul 6, intitulat „Obligațiile autorităților de reglementare și ale autorităților naționale din domeniul concurenței”, și la sistemul de tarifare întemeiat pe costurile curente.

94 Drept răspuns la această argumentație, trebuie să se facă referire la Recomandarea 2000/417, care, în comparație cu celelalte recomandări citate anterior, privește în mod specific accesul neîngrădit la bucla locală și se referă în același timp la Directiva 97/33 și la Directiva 98/10. Într-adevăr, chiar dacă recomandările nu sunt

destinate să producă efecte obligatorii, instanțele naționale trebuie să ia în considerare recomandările în vederea soluționării litigiilor care sunt deduse judecății, mai ales atunci când acestea clarifică interpretarea dispozițiilor naționale adoptate în scopul de a asigura punerea lor în aplicare sau atunci când au drept obiect completarea dispozițiilor comunitare cu caracter obligatoriu (a se vedea Hotărârea din 13 decembrie 1989, Grimaldi, C-322/88, Rec., p. 4407, punctul 18, și Hotărârea din 11 septembrie 2003, Altair Chimica SpA, C-207/01, Rec., p. I-8875, punctul 41). Articolul 1 alineatul (6) din Recomandarea 2000/417 prevede principiul unei abordări prospective bazate pe costurile curente. Într-adevăr, astfel cum rezultă din această dispoziție, această abordare va permite încurajarea unei concurențe echitabile și durabile și crearea de noi stimulente de încurajare a investițiilor.

95 Cu toate acestea, rezultă cu claritate din aceeași dispoziție că nu este exclusă o altă abordare, în special pentru evitarea denaturărilor concurenței bazate pe costurile istorice. Astfel, ANR este în măsură să țină seama de fiecare situație particulară în materie de concurență.

96 În al doilea rând, Deutsche Telekom, guvernul german și Bundesrepublik Deutschland, în calitate de parte în acțiunea principală, susțin că, presupunând că din cadrul de reglementare aplicabil în cauza principală nu ar rezulta că baza de calcul al costurilor trebuie să se întemeieze pe costurile curente, considerații economice proprii sectorului telecomunicațiilor ar impune în orice caz o metodă de calcul bazată exclusiv pe aceste costuri, astfel cum demonstrează practica urmată în anumite state membre.

97 În această privință, trebuie considerat că, ținând seama de evoluția tehnologică în domeniul telecomunicațiilor, nu este exclus ca acest cost curent al anumitor investiții, privind în special echipamentele rețelei instalate, să fie inferior costului istoric.

98 În consecință, posibilitatea operatorului notificat de a-și întemeia baza de calcul al costurilor numai pe costurile curente ale investițiilor sale îi permite, în realitate, să le aleagă pe cele care i-ar putea da posibilitatea de a stabili tarifele pentru accesul neîngrădit la bucla locală la nivelul cel mai înalt și de a nu lua în considerare elementele de tarifare care i-ar avantaja pe beneficiari. În acest context, de fapt, operatorul notificat ar putea eluda normele privind stabilirea tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri.

99 Prin urmare, trebuie să se constate că o metodă de calcul întemeiată exclusiv pe costurile curente nu este metoda cea mai adecvată în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri.

100 În al treilea rând, Arcor susține că trebuie luate în considerare drept bază de calcul costurile istorice, și nu costurile curente, deoarece, în acest ultim caz, un beneficiar în sensul Regulamentului nr. 2887/2000 ar avea obligația de a plăti operatorului notificat un preț excesiv de ridicat, ținând seama de vechimea infrastructurilor locale de acces, fără a exclude, pe de altă parte, ipoteza că rețeaua ar putea fi deja amortizată.

101 În această privință, trebuie amintit în primul rând că accesul neîngrădit la bucla locală permite noilor operatori de telecomunicații lipsiți de infrastructuri proprii să concureze cu operatorii notificați utilizând infrastructurile acestora din urmă. Într-adevăr, astfel cum se arată în considerentul (6) al Regulamentului nr. 2887/2000, ar fi imposibil să se deschidă rapid sectorul telecomunicațiilor către concurență dacă ar trebui să se aștepte ca fiecare operator avut în vedere să își poată construi propriile infrastructuri locale.

102 Regulamentul nr. 2887/2000 a prevăzut accesul neîngrădit la bucla locală tocmai în scopul de a evita o nouă denaturare a concurenței, legată de lipsa de noi rețele pentru alți operatori decât operatorii notificați.

103 În aceste condiții, trebuie amintit, în al doilea rând, că norma de tarifare prevăzută la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat permite furnizorului buclei locale acoperirea costurilor aferente, plus un venit rezonabil pentru a asigura dezvoltarea pe termen lung și modernizarea infrastructurii de acces local.

104 Prin urmare, dacă, astfel cum pretinde Arcor, pentru aplicarea normei de tarifare prevăzute la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000, baza de calcul al costurilor ar fi întemeiată exclusiv pe costurile istorice, fapt care, în funcție de vechimea rețelei, ar putea conduce la luarea în considerare a unei rețele aproape amortizate și, în consecință, la un tarif foarte scăzut, operatorul notificat ar fi confruntat cu o situație caracterizată prin dezavantaje nejustificate.

105 Pe de o parte, acesta ar avea obligația de a-și deschide rețeaua către concurenți și, în consecință, de a-și asuma pierderea eventuală a unei părți din clientela sa.

106 Pe de altă parte, remunerația pe care acesta ar percepe-o drept contraprestație pentru furnizarea accesului neîngrădit la bucla locală nu i-ar permite să obțină un profit rezonabil ca urmare a operațiunii, reținând că i-ar reveni obligația de a asigura dezvoltarea pe termen lung și modernizarea infrastructurii locale, astfel cum se arată în considerentul (11) al Regulamentului nr. 2887/2000.

107 În această privință, trebuie adăugat că respectivele costuri legate de întreținerea și de modernizarea infrastructurii locale sunt calculate în orice caz în funcție de valoarea reală a activelor imobilizate ale operatorului notificat.

108 În consecință, baza de calcul al costurilor care trebuie luate în considerare în cadrul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală nu ar putea fi întemeiată exclusiv pe costurile istorice, în caz contrar operatorul notificat aflându-se în mod nejustificat într-o situație dezavantajoasă în raport cu beneficiarul, pe care chiar Regulamentul nr. 2887/2000 urmărește să o evite. Într-adevăr, obiectivul acestui regulament este de a permite simultan beneficiarilor și operatorului notificat să își desfășoare activitatea pe piață, în vederea stabilirii, pe termen mediu, a unei concurențe normale.

109 Rezultă din toate considerațiile anterioare că nu există nicio indicație în Regulamentul nr. 2887/2000 și în directivele relevante aparținând VCR în favoarea unei metode de calcul întemeiate exclusiv pe costuri curente sau pe costuri istorice și că luarea în considerare exclusivă a unei baze sau a alteia poate pune în discuție obiectivul avut în vedere prin acest regulament, respectiv intensificarea concurenței prin stabilirea unor condiții armonizate pentru accesul neîngrădit la bucla locală, pentru a favoriza furnizarea competitivă a unei game largi de servicii de comunicații electronice.

110 În aceste condiții, independent de referința efectuată de instanța de trimitere la costurile curente și la costurile istorice, trebuie analizat dacă, în Directiva 97/33 și în Directiva 98/10, pe care Regulamentul nr. 2887/2000 urmărește să le completeze, există alte indicații privind baza de calcul al costurilor.

111 În această privință, trebuie arătat că, potrivit considerentului (10) al Directivei 97/33, tarifele trebuie să stimuleze productivitatea și să favorizeze intrarea pe piață a unor operatori eficienți și viabili și nu trebuie să fie nici inferioare unui prag stabilit în funcție de costurile marginale pe termen lung și conform metodelor de repartizare și de atribuire a costurilor întemeiate pe costurile reale, nici superioare unui plafon stabilit prin intermediul costului propriu al furnizării interconectării respective.

112 În același sens, și articolul 7 alineatul (2) din aceeași directivă prevede că taxele de interconectare respectă principiile transparenței și stabilirii în funcție de costuri, iar sarcina probei privind faptul că taxele sunt determinate în funcție de costurile reale, incluzând un profit rezonabil al investițiilor, incumbă organismului care furnizează interconectarea cu instalațiile sale.

113 De asemenea, anexa IV la Directiva 97/33 califică taxele de interconectare drept taxe reale care trebuie plătite de părțile interconectate.

114 În anexa V la Directiva 97/33, legiuitorul comunitar se referă la „costul standard utilizat” și, atunci când trebuie determinată metoda de calcul al acestor costuri, această anexă indică drept referință „costurile deja suportate”, întemeiate pe cheltuielile efective realizate pentru echipamente și sisteme și „costurile previzionale”, întemeiate pe o estimare a cheltuielilor de înlocuire a echipamentelor sau a sistemelor.

115 Rezultă din dispozițiile sus-menționate că principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri impune luarea în considerare a costurilor reale, respectiv a costurilor deja suportate de către operatorul notificat și a costurilor previzionale, întemeiate pe o estimare a cheltuielilor de înlocuire a rețelei sau a unor elemente ale acesteia.

116 În lipsa unei reglementări comunitare specifice, este de competența autorităților naționale de reglementare să definească modalitățile de determinare a bazei de calcul în funcție de care trebuie luate în considerare amortizările.

117 Astfel, potrivit dispozițiilor Directivei 97/33, care se aplică și în cazul buclei locale în cadrul Regulamentului nr. 2887/2000, metoda de calcul al costurilor poate fi în același timp întemeiată pe costurile deja suportate de către operatorul notificat, ceea ce presupune luarea în considerare drept bază de referință a costurilor la valoarea lor istorică, și pe costurile previzionale, ceea ce nu exclude luarea în considerare, drept bază de referință, a costurilor la valoarea lor curentă.

118 În aceste condiții, ANR au obligația de a calcula costurile reale care trebuie luate în considerare în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri.

119 Rezultă din toate considerațiile anterioare că trebuie să se răspundă la cea de a treia întrebare litera a) că, în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000, pentru determinarea bazei de calcul al costurilor operatorului notificat, ANR trebuie să ia în considerare costurile reale, respectiv costurile deja suportate de operatorul notificat, precum și costurile previzionale, acestea din urmă fiind întemeiate, după caz, pe o estimare a cheltuielilor de înlocuire a rețelei sau a anumitor elemente ale acesteia.

Cu privire la a treia întrebare literele b) și c), referitoare la justificarea costurilor

120 Prin intermediul celei de a treia întrebări litera b), instanța de trimitere solicită Curții să stabilească dacă respectivele costuri care trebuie luate în considerare în cadrul

aplicării principiului de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000 trebuie justificate prin documente contabile complete și clare.

121 În cazul unui răspuns negativ la această întrebare, prin intermediul celei de a treia întrebări litera c), instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă respectivele costuri pot fi justificate prin intermediul unei evaluări întemeiate pe un model analitic ascendent sau descendent al costurilor. În această privință, instanța de trimitere solicită de asemenea Curții să stabilească în special cerințele metodologice ale acestei evaluări.

— Cu privire la a treia întrebare litera b), referitoare la documentele contabile

122 În ceea ce privește justificarea, pe bază de documente contabile complete și clare, a costurilor care trebuie luate în considerare în cadrul aplicării principiului de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000, trebuie să se constate că nici acest regulament, nici Directiva 97/33 și nici Directiva 98/10 nu prevăd dispoziții în această privință.

123 Cu toate acestea, Arcor susține că există indicii în anexa V la Directiva 97/33 în sensul că legiuitorul comunitar ar urmări să asigure adoptarea unui sistem de contabilitate a costurilor întemeiat pe documente detaliate, astfel încât un operator notificat să nu poată eluda acest sistem prin transmiterea de documente contabile incomplete sau neclare, ceea ce ar implica faptul că ANR ar recurge la modele teoretice de contabilitate a costurilor.

124 Presupunând că aceasta ar fi situația, în lipsa unei dispoziții exprese în acest sens, nu se poate deduce numai din anexa V la Directiva 97/33 că, în toate cazurile, există o obligație de justificare prin documente complete și clare a costurilor luate în considerare în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri.

125 În această privință, trebuie arătat că articolul 4 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 2887/2000 prevede că ANR este împuternicită să ceară operatorilor notificați să îi furnizeze informații relevante pentru punerea în aplicare a regulamentului menționat.

126 Prin urmare, în temeiul acestei dispoziții, ANR pot solicita informații chiar când este vorba despre documente justificative ale costurilor care trebuie luate în considerare în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000.

127 Rezultă din cele de mai sus că trebuie să se răspundă la cea de a treia întrebare litera b) că, în temeiul articolului 4 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 2887/2000, ANR poate solicita operatorului notificat să îi furnizeze informații relevante privind documentele justificative ale costurilor luate în considerare în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri. Întrucât dreptul comunitar nu cuprinde dispoziții referitoare la documentele contabile care trebuie verificate, potrivit dreptului aplicabil, doar ANR le revine sarcina de a analiza dacă documentele furnizate sunt cele mai adecvate în vederea contabilității costurilor.

— Cu privire la a treia întrebare litera c), referitoare la modelele analitice ale costurilor

128 În ceea ce privește modelele analitice ale costurilor, trebuie amintit cu titlu introductiv că, în cadrul modelului analitic ascendent al costurilor, denumit și modelul „bottom up", trebuie luată în considerare valoarea curentă a investițiilor în vederea construirii unei noi rețele. Acest model se întemeiază pe costurile pe care un operator le-ar fi efectuat în vederea dobândirii și operării propriei rețele. În schimb, modelul descendent, denumit și „top down", este întemeiat pe costurile efectuate în mod real de operatorul notificat.

129 În această privință, trebuie să se constate de la început că nici Regulamentul nr. 2887/2000, nici Directiva 97/33 și nici Directiva 98/10 nu cuprind indicații concrete și concordante cu privire la întrebarea adresată de instanța de trimitere.

130 Pe de altă parte, al cincilea considerent al Recomandării 98/322 indică faptul că modelele economice ascendente dobândesc un grad ridicat de perfecționare, însă rămân în același timp imperfecte, astfel încât o apropiere a abordărilor ascendente și descendente este recomandată în viitorul previzibil.

131 În consecință, din Regulamentul nr. 2887/2000 și din textele aparținând VCR, aplicabile în cauza principală, rezultă că nu există indicații prin care se urmărește să se stabilească la un standard juridic corespunzător o orientare a legiuitorului comunitar în favoarea unui model contabil ascendent sau a unuia descendent.

132 În lipsa altor precizări, trebuie constatat că dreptul comunitar lasă la alegerea ANR, în temeiul dreptului aplicabil, utilizarea metodelor de contabilitate a costurilor pe care le consideră cele mai adecvate de la caz la caz.

133 În aceste condiții, nu trebuie să se răspundă la întrebarea succesivă a instanței de trimitere privind cerințele metodologice ale evaluării întemeiate pe un model analitic ascendent sau pe unul descendent al costurilor.

134 În consecință, trebuie să se răspundă la a treia întrebare litera c) că dreptul comunitar nu exclude ipoteza potrivit căreia, în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, în lipsa unor documente contabile complete și clare, ANR determină costurile pe baza unui model analitic ascendent sau a unuia descendent al costurilor.

Cu privire la prima întrebare, referitoare la domeniul de aplicare al principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri

135 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 1 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2887/2000 trebuie interpretat în sensul că principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat, constituie o cerință minimă pe care legislația națională a statelor membre nu ar putea-o înlătura în detrimentul beneficiarilor.

136 În această privință, trebuie amintit că, potrivit articolului 1 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2887/2000, acest regulament nu aduce atingere drepturilor statelor membre de a menține sau de a introduce măsuri în conformitate cu legislația comunitară, care conțin dispoziții mai detaliate decât cele prevăzute în regulamentul menționat și/sau sunt în afara domeniului de aplicare al prezentului regulament, *inter alia* privind alte tipuri de acces la infrastructurile locale.

137 În ceea ce privește articolul 3 alineatul (3) din același regulament, trebuie amintit de asemenea că acesta se limitează să prevadă în mod general că operatorii notificați stabilesc prețurile pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, fără nicio altă precizare.

138 Având în vedere cuprinsul dispozițiilor sus-menționate din Regulamentul nr. 2887/2000 și împrejurările de fapt din acțiunea principală, trebuie să se constate că, prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, Curții să stabilească dacă măsurile naționale detaliate, adoptate în conformitate cu dispozițiile articolului 1 alineatul (4) din acest regulament, pot face inaplicabil principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, astfel cum este prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat.

139 În această privință, trebuie precizat, în primul rând, că articolul 1 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2887/2000 lasă, desigur, posibilitatea statelor membre de a menține sau de a introduce măsuri care conțin dispoziții mai detaliate decât cele prevăzute în acest regulament și în special măsuri privind principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri.

140 Totuși, o astfel de dispoziție nu ar putea fi interpretată în sensul că acordă statelor membre posibilitatea de a deroga de la principiul menționat prin menținerea sau prin adoptarea de măsuri naționale.

141 Într-adevăr, rezultă din termenii utilizați la articolul 1 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2887/2000 că această dispoziție permite statului membru avut în vedere completarea, prin dispoziții naționale detaliate, a dispozițiilor relevante din acest regulament, în speță a celor referitoare la principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, dar nu și derogarea de la acestea.

142 Posibilitatea pe care o oferă articolul 1 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2887/2000 statului membru avut în vedere se impune ținând seama de faptul că, astfel cum s-a indicat la punctele 48 și 49 din prezenta hotărâre, acest regulament nu cuprinde niciun element concret privind definiția acestui principiu.

143 În consecință, posibilitatea de a menține sau de a introduce măsuri care conțin dispoziții mai detaliate, recunoscută la articolul 1 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2887/2000, autorizează statele membre să prevadă în legislația lor națională dispoziții de natură să concretizeze principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, cu condiția ca acestea să respecte limitele instituite la articolul 1 alineatul (4) din regulamentul menționat.

144 Pe de altă parte, trebuie amintit că adoptarea regulamentului respectiv a fost realizată, astfel cum se arată în considerentul (14) al acestuia, cu respectarea principiului subsidiarității prevăzut la articolul 5 din tratat și numai în acest context s-a indicat expres că statele membre păstrează posibilitatea de a stabili normele specifice în domeniul respectiv.

145 În plus, trebuie precizat că părțile din acțiunea principală care au prezentat observații în fața Curții nu se referă la argumentul potrivit căruia principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri ar putea să nu se aplice ca urmare a dispozițiilor articolului 1 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2887/2000, deoarece dispozițiile naționale aplicabile în cauza principală, respectiv articolele 24 din TKG 1996, precum și articolele 2 și 3 din TEntgV, constituie o aplicare detaliată a acestui principiu.

146 În schimb, s-a susținut că principiul de tarifare în discuție în cauza principală trebuie concretizat prin dispoziții naționale în cadrul marjei de apreciere de care dispun statele membre în materia respectivă și că, în orice caz, această marjă de apreciere nu a fost depășită în speță.

147 În aceste condiții, în al doilea rând, se pune problema dacă dispozițiile naționale în discuție în cauza principală, precum articolul 24 din TKG 1996 și articolele 2 și 3 din TEntgV, constituie dispoziții detaliate în sensul articolului 1 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2887/2000.

148 Nu există incertitudini cu privire la faptul că simpla lectură a acestor dispoziții naționale permite să se ajungă la concluzia că este vorba despre dispoziții detaliate în sensul articolului 1 alineatul (4) din regulamentul menționat.

149 Într-adevăr, aceste dispoziții naționale pun în aplicare, cu respectarea dreptului comunitar, principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, prin intermediul unor măsuri tehnice referitoare în special la taxele și la documentele care trebuie prezentate de întreprinderea care a formulat o cerere de autorizare tarifară.

150 Rezultă din cele de mai sus că trebuie să se răspundă la prima întrebare că opțiunea acordată statelor membre la articolul 1 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2887/2000 de a adopta măsuri naționale detaliate nu poate face inaplicabil principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, astfel cum este prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat.

Cu privire la a treia întrebare litera e), referitoare la puterea de apreciere a ANR în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri

151 Trebuie amintit că articolul 4 din Regulamentul nr. 2887/2000, intitulat „Controlul [ANR]" [a se citi „Controlul exercitat de [ANR]"], prevede la alineatul (1) că ANR garantează că prețurile pentru accesul neîngrădit la bucla locală favorizează o concurență echitabilă și durabilă.

152 În această privință, alineatul (2) al aceluiași articol indică faptul că ANR este împuternicită, pe de o parte, să impună schimbări în oferta de referință pentru accesul neîngrădit la bucla locală și la facilitățile aferente, inclusiv prețurile, în cazul în care asemenea schimbări sunt justificate, și, pe de altă parte, să ceară operatorilor notificați să îi furnizeze informații relevante pentru punerea în aplicare a prezentului regulament.

153 Rezultă din aceste dispoziții că ANR dispun de atribuții largi de intervenție cu privire la diferitele aspecte ale tarifării pentru furnizarea accesului neîngrădit la bucla locală, inclusiv cu privire la modificarea prețurilor și, în consecință, a tarifelor propuse.

154 În această privință, trebuie amintit că, în conformitate cu principiul prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000, nivelul tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală trebuie stabilit în funcție de costurile reale, respectiv în funcție de costurile deja suportate și de costurile previzionale anticipate de către operatorul notificat.

155 În aceste condiții, rezultă că atribuțiile largi pe care le recunoaște Regulamentul nr. 2887/2000 în favoarea ANR în ceea ce privește aprecierea aspectelor tarifare ale accesului neîngrădit la bucla locală se raportează și la evaluarea costurilor suportate de către operatorul notificat.

156 În consecință, trebuie constatat că atribuțiile largi de care dispun ANR în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2887/2000 se referă și la costurile luate în considerare, precum dobânzile legate de capitalul investit și amortizările activelor imobilizate, la baza de calcul al acestora, precum și la modelele de justificare contabilă a acestor costuri.

157 Pe de altă parte, trebuie precizat că din dispozițiile articolului 4 alineatul (2) din regulamentul menționat rezultă de asemenea că, în cadrul atribuțiilor largi pe care le recunosc aceste dispoziții în favoarea ANR, acestea din urmă dispun și de competențe referitoare la îndeplinirea procedurii de control al tarifării accesului neîngrădit la bucla locală, în sensul că acestea pot solicita informații privind în special costurile efectuate în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor în funcție de costuri.

158 În consecință, Regulamentul nr. 2887/2000 conferă în favoarea ANR nu numai atribuții largi, ci și mijloace adecvate care le permit să analizeze în modul cel mai eficient corectitudinea aplicării principiului prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat.

159 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a treia întrebare litera e) că rezultă din dispozițiile articolului 4 alineatele (1) și (2) din Regulamentul nr. 2887/2000 că, la momentul analizării tarifelor operatorilor notificați pentru furnizarea accesului neîngrădit la bucla locală a acestora din perspectiva principiului de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat, ANR dispun de atribuții largi, care cuprind aprecierea diferitelor aspecte ale acestor tarife, inclusiv modificarea prețurilor și, în consecință, a tarifelor propuse. Aceste atribuții largi se raportează și la costurile suportate de operatorii notificați, de exemplu dobânzile legate de capitalul investit și amortizările activelor imobilizate, la baza de calcul al acestora, precum și la modelele de justificare contabilă a costurilor menționate.

Cu privire la a treia întrebare literele d) și f)-h), referitoare la aspectele procedurale legate de aplicarea principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri

160 Instanța de trimitere solicită Curții, în primul rând, să stabilească întinderea controlului judecătoresc privind deciziile ANR referitoare la aplicarea principiului de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000.

161 În al doilea rând, instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe asupra posibilității operatorilor de telecomunicații care aparțin categoriei beneficiarilor, astfel cum este calificată aceasta în Regulamentul nr. 2887/2000, respectiv terții concurenți care operează în sectorul telecomunicațiilor, de a contesta în justiție deciziile ANR prin care se autorizează tarifele operatorilor notificați pentru furnizarea accesului neîngrădit la bucla locală a acestora.

162 În al treilea și ultimul rând, în acest context, se adresează întrebarea privind subiectul căruia îi incumbă, în special în cadrul unei proceduri jurisdicționale sau chiar în cursul procedurii de control prevăzute la articolul 4 din Regulamentul nr. 2887/2000, sarcina probei cu privire la respectarea principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, la care se referă articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat.

Cu privire la a treia întrebare litera d), referitoare la întinderea controlului jurisdicțional

163 Trebuie să se constate de la bun început că nici Regulamentul nr. 2887/2000, nici directivele aparținând VCR nu au în vedere o armonizare a normelor naționale referitoare la procedurile jurisdicționale aplicabile și nici, în această privință, întinderea controlului judecătoresc, după caz.

164 În acest sens, guvernul german, Bundesrepublik Deutschland, în calitate de parte în acțiunea principală, și Deutsche Telekom își întemeiază argumentul pe jurisprudența potrivit căreia, atunci când dreptul comunitar recunoaște instituțiilor Comunității o putere largă de apreciere ca urmare a evaluărilor economice complexe pe care acestea le efectuează în domeniul în cauză, eventualul control al instanței comunitare trebuie să se limiteze la verificarea faptului dacă măsurile în cauză nu sunt afectate de o eroare vădită sau de abuz de putere sau dacă instituția în cauză nu și-a depășit în mod vădit limitele puterii sale de apreciere (a se vedea în special Hotărârea din 21 ianuarie

1999, Upjohn, C-120/97, Rec., p. I-223, punctul 34, precum și Hotărârea din 9 iunie 2005, HLH Warenvertrieb și Orthica, C-211/03, C-299/03 și C-316/03-C-318/03, Rec., p. I-5141, punctul 75).

165 Aplicând prin analogie această jurisprudență la cauza principală, se susține că aprecierile realizate de ANR privind aplicarea principiului de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000, respectiv cele referitoare la costurile care trebuie luate în considerare, la calculul și la justificarea contabilă a acestora în ipoteza evaluării fictive a infrastructurilor locale de telecomunicații, constituie aprecieri economice complexe și, în consecință, controlul instanței naționale ar trebui de asemenea limitat.

166 În această privință, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței, în lipsa unei reglementări comunitare în materie, revine ordinii juridice din fiecare stat membru atribuția de a desemna instanțele competente și de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul comunitar, cu condiția ca, pe de o parte, aceste modalități să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor acțiuni similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și, pe de altă parte, să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică comunitară (principiul efectivității) (a se vedea Hotărârea din 17 iunie 2004, Recheio – Cash & Carry, C-30/02, Rec., p. I-6051, punctul 17, și Hotărârea din 7 iunie 2007, van der Weerd și alții, C-222/05-C-225/05, Rep., p. I-4233, punctul 28 și jurisprudența citată).

167 În acest context, trebuie arătat că, astfel cum susțin în mod întemeiat Arcor și, într-un context mai general, guvernul lituanian, rezultă din considerentul (11) al Regulamentului nr. 2887/2000, din articolul 3 alineatele (2) și (3), precum și din articolul 4 alineatul (3) din regulamentul menționat că ANR trebuie să garanteze aplicarea tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în condiții de transparență, de echitate și de nediscriminare.

168 Prin urmare, revine instanței naționale atribuția de a asigura respectarea obligațiilor rezultate din Regulamentul nr. 2887/2000 cu privire la accesul neîngrădit la bucla locală, potrivit unor modalități conforme principiului de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul respectiv, în condițiile sus-menționate.

169 În consecință, dreptul comunitar nu cuprinde nicio prevedere potrivit căreia statele membre trebuie să confere instituției un mod de control special cu privire la deciziile ANR referitoare la tarifele operatorului notificat pentru accesul la bucla locală a acestuia din urmă.

170 Rezultă din toate considerațiile anterioare că trebuie să se răspundă la a treia întrebare litera d) că, în cadrul autonomiei procedurale de care dispun, doar statelor membre le revine atribuția de a determina instanța competentă, natura contenciosului și, în consecință, modalitățile de exercitare a controlului judecătoresc în ceea ce privește deciziile ANR referitoare la autorizarea tarifelor operatorilor notificați pentru accesul neîngrădit la bucla locală a acestora, cu respectarea principiilor echivalenței și efectivității protecției jurisdicționale. În aceste condiții, instanța națională trebuie să asigure respectarea efectivă, în condiții de transparență, de echitate și de nediscriminare, a obligațiilor rezultate din Regulamentul nr. 2887/2000 cu privire la accesul neîngrădit la bucla locală, potrivit unor modalități conforme cu principiul de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat.

Cu privire la a treia întrebare litera f), referitoare la dreptul la acțiune împotriva deciziilor ANR privind tarifele operatorilor notificați pentru accesul neîngrădit la bucla locală a acestora

171 Prin intermediul celei de a treia întrebări litera f), se solicită, în esență, Curții să analizeze dacă beneficiarii, în sensul Regulamentului nr. 2887/2000, pot contesta deciziile ANR prin care se autorizează tarifele operatorilor notificați pentru accesul neîngrădit la bucla locală a acestora, în temeiul cerințelor în materie de stabilire a tarifelor în funcție de costuri.

172 Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie analizat cadrul de reglementare în care se înscrie articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000.

173 În această privință, trebuie amintit că, potrivit articolului 5a alineatul (3) din Directiva 90/387/CEE, statele membre garantează existența, la nivel național, a unor mecanisme adecvate care să permită unei părți afectate de o decizie a ANR să se adreseze unei instanțe independente de părțile interesate.

174 Dispoziția respectivă constituie o manifestare a principiului protecției jurisdicționale efective, principiu general al dreptului comunitar, care provine din tradițiile constituționale comune ale statelor membre și care a fost consacrat la articolele 6 și 13 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, în temeiul căruia revine instanțelor din statele membre atribuția de a asigura protecția jurisdicțională a drepturilor conferite justițiabililor de dreptul comunitar (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 21 februarie 2008, Tele2 Telecommunication, C-426/05, Rep., p. I-685, punctul 30 și jurisprudența citată).

175 Având în vedere faptul că o decizie a ANR adoptată în raport cu articolul 4 din Regulamentul nr. 2887/2000 aparține domeniului de aplicare al Directivei 90/387, articolul 5a alineatul (3) din această directivă impune faptul că dreptul național trebuie să prevadă mecanisme adecvate care să permită „părții afectate” de această decizie să se adreseze unei instanțe independente. Această garanție este aplicabilă atât destinatarului deciziei menționate, cât și beneficiarilor în sensul Regulamentului nr. 2887/2000.

176 În raport cu dreptul la acțiune al terților, trebuie să se constate că un beneficiar, întrucât nu este destinatarul unei decizii a ANR, dobândește calitatea de „parte

afectată” atunci când drepturile sale sunt potențial afectate de o astfel de decizie, ca urmare, pe de o parte, a cuprinsului acesteia și, pe de altă parte, a activității exercitate sau avute în vedere de această parte (a se vedea, prin analogie, Hotărârea Tele2 Telecommunication, citată anterior, punctul 39).

177 În cauza principală, trebuie să se constate că Arcor, întrucât a încheiat cu operatorul notificat un contract privind accesul la buclele locale, este o parte afectată în sensul articolului 5a alineatul (3) din Directiva 90/387, deoarece o decizie a ANR privind cerințele în materie de stabilire a tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri îi afectează în mod necesar drepturile, în calitate de parte la un astfel de contract. Cu toate acestea, trebuie precizat că o astfel de legătură contractuală precum cea existentă în acțiunea principală nu este necesară pentru ca drepturile unui beneficiar să fie potențial afectate de o astfel de decizie.

178 Rezultă din cele de mai sus că trebuie să se răspundă la a treia întrebare litera f) că articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2887/2000 în coroborare cu articolul 5a alineatul (3) din Directiva 90/387 impune ca instanțele naționale să interpreteze și să aplice normele interne de procedură care guvernează exercitarea acțiunilor astfel încât o decizie a ANR privind autorizarea tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală să poată fi contestată în justiție nu numai de către întreprinderea destinatară a unei astfel de decizii, ci și de către beneficiarii, în sensul regulamentului menționat, ale căror drepturi pot fi afectate de această decizie.

Cu privire la a treia întrebare literele g) și h), referitoare la sarcina probei

179 Prin intermediul celei de a treia întrebări literele g) și h), instanța de trimitere solicită Curții să determine cui îi incumbă sarcina probei cu privire la respectarea principiului

stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, în cadrul procedurii de control prevăzute la articolul 4 din Regulamentul nr. 2887/2000 sau cu ocazia unei proceduri jurisdicționale îndreptate împotriva deciziei ANR de autorizare a respectivelor tarife ale unui operator notificat.

180 În ceea ce privește, în primul rând, sarcina probei cu privire la respectarea principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri în cadrul procedurii de control prevăzute la articolul 4 din Regulamentul nr. 2887/2000, trebuie să se constate de la bun început că acest regulament, precum și Recomandarea 2000/417 nu cuprind nicio dispoziție în această privință.

181 În consecință, trebuie analizat dacă din directivele aparținând VCR se poate deduce o indicație în acest sens.

182 În această privință, trebuie amintit că articolul 7 alineatul (2) din Directiva 97/33 prevede că sarcina probei cu privire la determinarea taxelor în funcție de costurile reale, cu includerea unui profit rezonabil al investițiilor, incumbă organismului care furnizează interconectarea cu instalațiile sale.

183 În consecință, în această directivă există dispoziții care permit să se considere că, în cadrul procedurii administrative de autorizare a taxelor, revine operatorului notificat atribuția stabilirii elementelor cantitative pe care se întemeiază propunerea sa de tarifare.

184 Pe lângă această constatare fără echivoc existentă în VCR, trebuie arătat că, în cadrul accesului neîngrădit la bucla locală, pe de o parte, operatorul notificat trebuie să supună tarifele sale ANR în vederea autorizării și că, pe de altă parte, este singurul care poate furniza informații privind costurile aferente instalării rețelei sale.

185 În aceste condiții și dat fiind că elementele pe care se întemeiază tarifarea propusă privesc în primul rând operatorul notificat, trebuie să se concluzioneze că, în cadrul procedurii de control prevăzute la articolul 4 din Regulamentul nr. 2887/2000, îi incumbă acestuia din urmă furnizarea elementelor de probă privind respectarea principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri.

186 În schimb, această constatare nu privește beneficiarii în sensul Regulamentului nr. 2887/2000.

187 Într-adevăr, întrucât dreptul comunitar nu prevede nicio normă referitoare la sarcina probei privind respectarea principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri în cadrul procedurii de control, revine statelor membre atribuția de a stabili, în conformitate cu normele de procedură ale acestora și în cadrul procedurii de control prevăzute la articolul 4 din Regulamentul nr. 2887/2000, mijloacele de probă aplicabile, inclusiv împărțirea sarcinii acestei probe între ANR care a adoptat decizia de autorizare a tarifelor operatorului notificat și beneficiarul care contestă această decizie.

188 În al doilea rând, în ceea ce privește sarcina probei privind respectarea principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri în cadrul unei proceduri jurisdicționale îndreptate împotriva deciziei ANR de autorizare a tarifelor menționate ale unui operator notificat, trebuie precizat că nu există nicio precizare în această privință în Regulamentul nr. 2887/2000 și în VCR.

189 În consecință, întrucât dreptul comunitar nu prevede nicio normă referitoare la sarcina probei privind respectarea principiului menționat în cadrul unei astfel de proceduri jurisdicționale, revine statelor membre atribuția de a stabili, în conformitate cu normele de procedură ale acestora, mijloacele de probă aplicabile, inclusiv

împărțirea sarcinii acestei probe între ANR care a adoptat decizia de autorizare a tarifelor operatorului notificat și partea care contestă această decizie.

190 În această privință, trebuie precizat că această competență rezervată statelor membre nu ar putea fi exercitată fără respectarea principiilor comunitare ale efectivității și echivalenței protecției jurisdicționale.

191 Într-adevăr, rezultă din jurisprudență că statele membre trebuie să se asigure că mijloacele de probă, în special normele privind împărțirea sarcinii probei, aplicabile acțiunilor referitoare la o încălcare a dreptului comunitar, în primul rând, nu sunt mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor acțiuni similare din dreptul intern și, în al doilea rând, nu fac practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea de către justițiabil a drepturilor conferite de ordinea juridică comunitară (a se vedea Hotărârea din 3 februarie 2000, Dounias, C-228/98, Rec., p. I-577, punctul 69 și jurisprudența citată).

192 Rezultă din cele de mai sus trebuie să se răspundă la a treia întrebare literele g) și h) că Regulamentul nr. 2887/2000 trebuie interpretat în sensul că, în cadrul unei proceduri de control al tarifării accesului neîngrădit la bucla locală desfășurate de o ANR potrivit articolului 4 din regulamentul menționat, incumbă operatorului notificat sarcina de a furniza proba potrivit căreia tarifele sale respectă principiul stabilirii tarifelor în funcție de costuri. În schimb, revine statelor membre atribuția de a stabili împărțirea sarcinii probei între ANR care a adoptat decizia de autorizare a tarifelor operatorului notificat și beneficiarul care contestă această decizie. De asemenea, revine statelor membre atribuția de a stabili, în conformitate cu normele de procedură ale acestora, precum și cu respectarea principiilor comunitare ale efectivității și echivalenței protecției jurisdicționale, modalitățile de împărțire a sarcinii acestei probe în cadrul unei contestări în justiție a unei decizii a ANR de autorizare a tarifelor unui operator notificat pentru accesul neîngrădit la bucla sa locală.

Cu privire la cheltuielile de judecată

193 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

1) Dobânzile legate de capitalurile investite și amortizările activelor imobilizate utilizate pentru instalarea buclei locale fac parte din costurile care trebuie luate în considerare în conformitate cu principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 2887/2000 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2000 privind accesul neîngrădit la bucla locală.

2) În cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2887/2000, pentru determinarea bazei de calcul al costurilor operatorului notificat, autoritățile naționale de reglementare trebuie să ia în considerare costurile reale, respectiv costurile deja suportate de operatorul notificat, precum și costurile previzionale, acestea din urmă fiind întemeiate, după caz, pe o estimare a cheltuielilor de înlocuire a rețelei sau a anumitor elemente ale acesteia.

3) În temeiul articolului 4 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 2887/2000, autoritatea națională de reglementare poate solicita

operatorului notificat să îi furnizeze informații relevante privind documentele justificative ale costurilor luate în considerare în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri. Întrucât dreptul comunitar nu cuprinde dispoziții referitoare la documentele contabile care trebuie verificate, potrivit dreptului aplicabil, doar autorităților naționale de reglementare le revine sarcina de a analiza dacă documentele furnizate sunt cele mai adecvate în vederea contabilității costurilor.

4) Dreptul comunitar nu exclude ipoteza potrivit căreia, în cadrul aplicării principiului stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, în lipsa unor documente contabile complete și clare, autoritățile naționale de reglementare determină costurile pe baza unui model analitic ascendent sau a unuia descendent al costurilor.

5) Opțiunea acordată statelor membre la articolul 1 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2887/2000 de a adopta măsuri naționale detaliate nu poate face inaplicabil principiul stabilirii tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală în funcție de costuri, astfel cum este prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat.

6) Rezultă din dispozițiile articolului 4 alineatele (1) și (2) din Regulamentul nr. 2887/2000 că, la momentul analizării tarifelor operatorilor notificați pentru furnizarea accesului neîngrădit la bucla locală a acestora din perspectiva principiului de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din

regulamentul menționat, autoritățile naționale de reglementare dispun de atribuții largi, care cuprind aprecierea diferitelor aspecte ale acestor tarife, inclusiv modificarea prețurilor și, în consecință, a tarifelor oferite. Aceste atribuții largi se raportează și la costurile suportate de operatorii notificați, de exemplu dobânzile legate de capitalul investit și amortizările activelor imobilizate, la baza de calcul al acestora, precum și la modelele de justificare contabilă a costurilor menționate.

7) **În cadrul autonomiei procedurale de care dispun, doar statelor membre le revine atribuția de a determina instanța competentă, natura contenciosului și, în consecință, modalitățile de exercitare a controlului judecătoresc în ceea ce privește deciziile autorităților naționale de reglementare referitoare la autorizarea tarifelor operatorilor notificați pentru accesul neîngrădit la bucla locală a acestora, cu respectarea principiilor echivalenței și efectivității protecției jurisdicționale. În aceste condiții, instanța națională trebuie să asigure respectarea efectivă, în condiții de transparență, de echitate și de nediscriminare, a obligațiilor rezultate din Regulamentul nr. 2887/2000 cu privire la accesul neîngrădit la bucla locală, potrivit unor modalități conforme cu principiul de tarifare prevăzut la articolul 3 alineatul (3) din regulamentul menționat.**

8) **Articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2887/2000 în coroborare cu articolul 5a alineatul (3) din Directiva 90/387/CEE a Consiliului din 28 iunie 1990 de instituire a pieței comune a serviciilor de telecomunicații prin punerea în aplicare a operării de rețele deschise, astfel cum a fost modificată prin Directiva 97/51/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 octombrie 1997, impune ca instanțele naționale să interpreteze și să aplice normele interne de procedură care guvernează exercitarea acțiunilor astfel încât o decizie a autorității naționale de reglementare privind autorizarea tarifelor pentru accesul neîngrădit la bucla locală să poată fi contestată în justiție nu numai de către întreprinderea destinatară a unei astfel de decizii, ci și de către beneficiarii, în sensul regulamentului menționat, ale căror drepturi pot fi afectate de această decizie.**

9) Regulamentul nr. 2887/2000 trebuie interpretat în sensul că, în cadrul unei proceduri de control al tarifării accesului neîngrădit la bucla locală desfășurate de o autoritate națională de reglementare potrivit articolului 4 din regulamentul menționat, incumbă operatorului notificat sarcina de a furniza proba potrivit căreia tarifele sale respectă principiul stabilirii tarifelor în funcție de costuri. În schimb, revine statelor membre atribuția de a stabili împărțirea sarcinii probei între autoritatea națională de reglementare care a adoptat decizia de autorizare a tarifelor operatorului notificat și beneficiarul care contestă această decizie. De asemenea, revine statelor membre atribuția de a stabili, în conformitate cu normele de procedură ale acestora, precum și cu respectarea principiilor comunitare ale efectivității și echivalenței protecției jurisdicționale, modalitățile de împărțire a sarcinii acestei probe în cadrul unei contestări în justiție a unei decizii a autorității naționale de reglementare de autorizare a tarifelor unui operator notificat pentru accesul neîngrădit la bucla sa locală.

Semnături